

4. Товкач І. Є. Психологічні нотатки для батьків і вихователів дітей від народження до семи років: метод. посіб. Київ : Грамота, 2023. 288 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-455-9-7>

ACTUAL PROBLEMS OF PSYCHOSOCIAL GROWTH OF UKRAINIAN CHILDREN CAUSES BY THE WAR

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, СПРИЧИНЕНИХ ВІЙНОЮ

Malakhova O. V

*Master of psychology, candidate
of psychotherapist in Guided Affective
Imagery method*

Малахова О. В.

*магістр психології, кандидат
у психотерапевти за методом
Кататимно-імагінативної терапії*

Проблема психологічного та соціального розвитку дітей в умовах сьогодення є напрочуд актуальною. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щонайменше 10% дітей, які пережили травматичну подію пізніше матимуть ознаки психологічної травми, а частина з них демонструватимуть психологічні розлади, що стануть перешкодою для провадження активної участі у соціальному житті, а також негативно вплинуть на спроможність особистості якісно задовольняти побутові потреби [1, с. 1].

Згідно результатів дослідження UNICEF “Індекс майбутнього” близько 44% дітей станом на 2023 рік мають ознаки потенційного ПТСР. У віковому вимірі з-поміж дітей від 14 років спостерігається вищий показник, ніж у дітей молодшого віку (47% проти 41% відповідно). На думку експертів це зумовлено природним загостренням чутливості та переживаннями за власне майбутнє, характерних для підліткового віку [2, с. 80].

У майбутньому загострення ПТСР може спричинити серйозні порушення у дитячій психіці, що проявлятиметься у вигляді асоціальної та адиктивної поведінки, порушенні адаптації, порушенні розвитку когнітивної та емоційно-вольової сфери, аутоагресивної поведінки та інших [2, с. 82].

На думку багатьох психологів через порушення безпеки як фундаментальної потреби багато дітей перебувають зараз у нестабільному стані, що може проявлятися у вигляді тривоги та апатії, агресії або істерики у дітей, що є нормальною реакцією організму на стрес [3, с. 2].

Досвід дослідників США та Ізраїлю підтверджує дану гіпотезу. Зокрема, було підтверджено що через війну близько 75% дітей зазнають травматизації в тій чи іншій мірі, що зовнішньо проявляється як замкненість, посттравматичні стресові розлади, депресивні розлади, психічні розлади та залежності різного виду [4, с. 3].

Аналізуючи досвід американських, ізраїльських та українських колег психологів, педагогів, соціальних працівників, працівників медичних закладів та спеціалістів у сфері охорони здоров'я можна зробити висновок, що діти, які переживають війну, страждають від стресу, депресій, високої тривожності, кризи сенсів, соціальної ізоляції, обираючи нездорові поведінкові стратегії [5, с. 4].

Українські дослідники також підтверджують істотний вплив військових дій на психологічний розвиток дітей в Україні. Так, зокрема О. Яцина відзначає що внаслідок пережитого стресу, спричиненого війною, у дітей спостерігаються порушення розвитку емоційної, когнітивної та особистісної сфери [6, с. 61].

На думку К. Борщ внаслідок пережитого через військові дії стресу в українських дітей розвиваються фобії, страхи, підвищена тривожність та депресивність. Відтак, діти часто бояться гучних звуків, скупчення людей, різких запахів та негативно реагують на інші зовнішні тригери [7, с. 47].

Нерідко серед дітей, що постраждали внаслідок військових конфліктів спостерігаються дисоціативні розлади, соматоформні розлади, панічні атаки, фобії, реактивні розлади та низка інших психічних порушень, які потребують тривалого психотерапевтичного та психіатричного супроводу [9, с. 3].

Дослідження психологічного стану дітей, що постраждали внаслідок військових дій у 2014 році, проживаючи у Луганській та Донецькій областях, продемонструвало широку розповсюдженість психологічних порушень. Зокрема найчастіше зустрічались: астения, емоційна лабільність, напруга, тривожність, а також були поширені депресії та поведінкові розлади. Окрім того спостерігалися соматичні порушення, такі як погіршення сну та запаморочення (96,8%), інтелектуальні порушення, серед яких низька успішність, зумовлена погіршенням мотивації до навчання (40,8%), порушення когнітивних процесів

(51,0%) та низкою інших. У дітей молодшого шкільного віку внаслідок пережитих травматичних подій найчастіше спостерігається регресивна поведінка. Типовими для дошкільників є енурез, смоктання пальців, забування набутих знань (читати, писати, лічити тощо) та погіршення сформованих навиків (зав'язування шнурків, чищення зубів, тримання ложки тощо.) [8, с. 120].

Відтак перед спеціалістами в сфері психічного здоров'я постає проблема у пошуку ефективних методів корекції поведінкових порушень, спричинених психічними травмами, пов'язаними із пережитим внаслідок військових дій стресом (втратою житла, переїздом, розривом сімейних стосунків, значним погіршенням матеріального становища, пережитим насильством та булінгом, втратою) [1, с. 2].

Українське суспільство більше ніколи не буде таким, як до повномасштабного вторгнення і нам як спеціалістам необхідно прийняти нові виклики, які перед нами постають, і напрацювати ефективні стратегії психосоціального, емоційного, інтелектуального та фізичного розвитку дітей, розуміючи що відновлення ментальної сфери внаслідок пережитих військових дій є тривалим процесом, який потребує комплексного підходу із залученням різних фахівців: психологів, педагогів, соціальних працівників, дефектологів та логопедів, медиків й звісно родини як середовища, що відіграє неабияку роль у формуванні та становленні дитячої особистості.

Література:

1. War Childhood Museum: Як війна впливає на психічне здоров'я дітей? URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/>
2. UNICEF, Фондація Олени Зеленської, KSE. Індекс майбутнього. Індекс добробуту дітей: У Київ. 2023, с. 179.
3. Освіторія медіа, Як війна змінила українських дітей? Разючі інсайти з дослідження «Індекс майбутнього». URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-vijna-zminyla-ukrayinskyh-ditej-razyuchi-insajty-z-doslidzhennya-indeks-majbutnogo/>
4. Щербаківа О. Кондрацька Л. Беженська А. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. *Вікова та педагогічна психологія*. 2023. № 5. 10 с.
5. Журба. К. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. Київ. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 2. 110 с.

6. Борщ, К. К. Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2023. 51 с.

7. Яцина О. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Наукові перспективи*. Київ, 2022. 567 с.

8. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ, 2016. 219 с.

9. Левченко В. Луценко О. Вплив військових подій на психічне здоров'я дітей Київ, 2023, 8 с.